

Na een inleiding door Sarah De Pauw (Ugent) over de belangrijkste ontwikkelingstaken in de leeftijdsperiode 10- tot 14-jaar werden de deelnemers aan het werk gezet aan 9 tafels waar verschillende thema's (school en schooluitval, sport en vrije tijd, plaats in de samenleving, ...) werden besproken. Aan elke tafel leidde iemand het onderwerp in waarna de deelnemers zich beraadden over de uitdagingen die dat thema stelde en welke beleidsaanbevelingen zij hieromtrent wilden meegeven.

Inleiding door Sarah De Pauw, UGent

In het kader van ontwikkelingstrajecten is de leeftijd 10- 14-jaar een bijzondere transitieperiode. De vroege adolescentie (10- tot 14-jaar) wordt namelijk gekenmerkt door grote veranderingen op verschillende gebieden maar is eveneens een periode die mogelijkheden biedt. De volgende ontwikkelingstaken werden belicht.

- ***Sterk veranderend lichaam***

Hormonen, stemmingswisselingen, groeispuurt, andere hygiëne, continue jetlag, seksuele nieuwsgierigheid... Jongens ervaren fysieke activiteiten als uitlaatklep voor emoties, meisjes uiten zich eerder verbaal.

In deze periode hebben jongeren meer nood aan privacy/eigen ruimte, respect en erkenning en mogelijkheden om te "hangen" en uit te rusten.

- ***Hersenen zijn een bouwwerf***

Eerst ontwikkeld zich het onderbrein dat staat voor emoties en pas later ontwikkeld zich het bovenbrein dat staat voor cognitie en beheersing. Dit brengt moodswings met zich mee, verminderde aandacht, motivatie en concentratie. Typische uitspraak "boeie.. of laat mij met rust". Daarnaast ook meer risicovol en impulsief gedrag – eerst de gas en dan pas de rem.

- ***Cognitief vermogen neemt toe***

Ontwikkeling van zelfbewustzijn en kritisch hypothetisch denken "Wat als..." – meer piekeren.

- ***Zoektocht naar identiteit en autonomie***

De focus verschuift van gezin naar peers en de sociale pikorde wordt belangrijker. De verhouding tot anderen wordt belangrijk en dit uit zich ook in kledingkeuze, de vraag "Waar wil ik bij horen?". We spreken over meidenvenijn (queen bees en wannebes) en bij jongens wordt het zich fysiek meten belangrijker (uitblinken in games).

Het is ook de periode van een piek in ouder-kind conflicten, vaak meningsverschillen ook over alledaagse onderwerpen zoals gsm, kamer, ... waarbij het vaak uitdraait op een machtsstrijd (Ouders: "Het is omdat ik het zeg").

- ***Maatschappelijke verwachtingen nemen toe***

De schoolkeuze (overgang lagere school naar middelbaar onderwijs) brengt bijkomende spanning met zich mee. De vraag "wat wil je later worden" komt op de voorgrond en doordat de toekomst ervan af hangt neemt de druk op de jongeren toe. Tevens verminderd de tolerantie voor het kleuren buiten de lijntjes.

Volledige presentatie Sarah De Pauw ([link](#))

Volgende 9 thema's kwamen aan bod:

1. Ontwikkelingspsychologische aspecten van 10- tot 14-jarigen in relatie tot sociale context (begeleider: Sarah De Pauw, UGent)

Aan deze tafel werd verdiepend ingegaan op wat in de inleiding gebracht werd. Wat is het "Puberend brein"? Zelfdeterminatie en morele zelfsturing: hoe ontwikkelt zich dit bij een 10- tot 14-jarige. Siblings en deze dynamiek. cf. 'gekibbel' tussen broers en zussen in gezinnen. Wat betekent dit voor residentiële leefgroep en ruimer voor de gehele jeugdhulp (bv. ook pleegzorg)?

Aanbevelingen:

- Belang van infrastructuur: bij aanbesteding gebouwen rekening houden met indeling en slaapruintes, hoekjes om zich te kunnen terugtrekken.
Mee op te nemen in richtlijnen waaraan een subsidiedossier VIPA dient te voldoen
- "Veel leerlingen vallen uit": Belang van samenwerking school en welzijnssector – naar een "samen" zorgen over de sectoren heen en belang van intersectoraal zorgnetwerkverhaal.
Vanuit belang van zorgcontinuïteit.
Betekent evolutie en attitude verandering naar minder voorwaardelijke zorg. Nood aan langdurigere engagementen waarbij zorgverleners verplicht zich engageren voor 7 jaar.
- Normaliseren van gedrag en de identiteit van een jongere niet laten samenvallen met een label.
Dit betekent ook voldoende kennis over wat "normaal" is gezien de ontwikkelingsperiode (bv. zich fysiek willen uitleven in deze leeftijdsperiode, verveling, ...).
Belang ook van verbinding maken en vasthouden met inspraak van de jongere vanuit een geloof in de mogelijkheden van de jongere aangepast aan hun ontwikkeling. Vanuit "Wie (coach) is voor hen ("Jij bent de moeite waard") belangrijk".
- Binnen voorzieningen meer aandacht en ruimte voor broer-zusrelaties en betekenisvolle andere voor de jongere.
- Binnen voorzieningen de samenleving binnenhalen en ook meer naar buiten treden. "Terug naar het gewone" puberleven: minder regels en procedures
Baseline: eerst VERBINDING en dan pas doelen of eerst contacting en dan pas contracting.

2. Input jongeren m.b.t. leeftijdsperiode 10- tot 14-jarigen (begeleid door Cachet)

Aan deze tafel werd ingegaan op wat jongeren (terugblikkend) gemist hebben in de periode 10 tot 14 jaar. Wat was in die periode voor hen cruciaal en welke ondersteuning hebben ze gekregen die aansloot en welke ondersteuning hebben ze niet gekregen maar zou zinvol geweest zijn gezien die periode in het ontwikkelingstraject?

Wat is er nodig om echt aan te kunnen sluiten bij de leefwereld van die jongeren en aan te sluiten bij die ontwikkelingsfase?

De aanwezige jongeren gaven de volgende boodschappen mee:

We hebben nu eenmaal veel honger – energie nodig: dus aandacht voor lekker eten is prioriteit.

Bekijk vermoeidheid in het licht van groei pijn en zoek er niet teveel achter

Geef ruimte voor seksuele veranderingen.

Bekijk mogelijkheid gemengde leefgroepen

Geef ons echte aandacht en een gemeente knuffel

Onze vrienden haken af als ze bij bezoek aan de voorzieningen van top tot teen gescreend worden – doe daar iets aan

Geef voldoende aandacht aan de stillere jongeren want nu gaat alle aandacht naar de kabaalmakers

Maak leefgroepen kleiner

Forceer ons niet in onze schoolkeuze – dring ons geen keuze op die we eigenlijk niet willen

Onze ouders moeten akkoord geven voor van alles maar kijken niet naar ons om – bekijk dat eens

Zorg dat begeleiders minder administratie moeten doen zodat ze meer tijd hebben voor ons

3. School en schooluitval bij 10- tot 14-jarigen (begeleider: Eva Trogh, KANS Brussel)

Aan deze tafel werd ingegaan op het belang van de school (als plaats waar problemen vaak voor het eerst zichtbaar worden) en vooral op schooluitval als een mogelijk risico. Wat kunnen we doen om schooluitval te voorkomen? Met andere woorden: nadenken over wat er nodig is om deze groep optimaal te ondersteunen wetende dat schooluitval en dreigende schooluitval een multifactorieel gegeven is.

Eerste graad secundair onderwijs is risicogroep voor schooluitval maar preventie van schooluitval is belangrijk vanaf de eerste schooljaren: zoveel mogelijk streven naar schoolbinding, al vanaf de kleuterleeftijd.

Met betrekking tot schooluitval kunnen verschillende risicofactoren geïdentificeerd worden – schooluitval is een multifactorieel gegeven: schoolverandering, schoolkenmerken (bv. verbindend schoolklimaat, visie, ...), SES, studiekeuze, taal, spijbelen, migratieachtergrond, buurt, prestatieniveau, geslacht, ... Goede schoolbinding, schoolklimaat en slechts met mate sanctioneren is preventief. Dit samen met jongeren uitdagen op schools vlak en schoolkeuze en schoolcarrière mee begeleiden en ondersteunen.

Aanbevelingen:

- Werken aan profiel leerkracht (opleiding, profiel invulling, ...) en aan ondersteuning van leerkrachten

- Structureel: binding op verschillende niveau's tot stand brengen (leerlingen, ouders, leerkrachten, bredere context, ...)
- Vertrek vanuit welbevinden, noden, krachten van kinderen en ouders
- Werken aan gendersensitief onderwijs
- Inzetten op voorschoolse trajecten (ter verbinding maken/leggen met ouders en kinderen en belang van school onderbouwen)
- En vooral de schotten tussen welzijn/onderwijs weghalen

4. **Sport- en vrije tijd bij 10- tot 14-jarigen (begeleider: Bert Leers, Huize Levensruimte)**

Sport en vrije tijd zijn domeinen die belangrijk zijn voor de ontwikkeling van jongeren in relatie tot socialiseren, relaties aangaan, competenties ontwikkelen en autonomie installeren. De leeftijdsperiode 10 tot 14 jaar is een belangrijke fase om aansluiting te kunnen maken bij het vrijetijdsaanbod. Het is eveneens echter een periode met risico op uitval inzake participatie aan georganiseerde vrijetijdsactiviteiten.

Aan deze tafel werd ingegaan op een aantal aspecten. Hoe kunnen we voor jongeren in de jeugdhulpverlening toch dergelijke participatie mogelijk maken en wat kan de meerwaarde zijn van deelname aan de vrije tijd voor de ontwikkeling van de jongere. Welke beschermende factoren draagt participatie aan vrije tijd in zich? Hoe speelt dit in op risicofactoren? Zetten we sport in als doel op zich of eerder als middel om de ontwikkeling van jongeren te stimuleren? ; Hoe organiseer je dit praktisch? ; Waar loop je als hulpverlening tegenaan? ; Welke partners kunnen hierin een rol vervullen?

Aanbevelingen:

- Ondersteun netwerkversterkend werken:
 - o Context minderjarige (als brug naar sport – sport en vrijetijdsmentaliteit zit soms niet in de cultuur van de gezinnen – bekendmaking is nodig)
 - o Sportclub (verbinding leggen tussen sportclubs/vrije tijd en jeugdhulp door jeugdhulp zelf naar regulier aanbod en vice versa – vraag naar pedagogische ondersteuning naast trainers). Momenteel nog veel drempels bv. trainen in de week vanuit voorzieningen maar bij wedstrijden in weekend naar huis, regelen van vervoer vanuit voorziening : mogelijkheid van vrijwilligers/buddy's, ..., inschrijvingsgeld: via participatiepremies, vist SA, mutualiteit, ...
 - o Gemeente/stad (verbinding tussen verschillende sectoren faciliteren)
- Organiseer "warme" plekken voor jongeren; plekken waar jongeren in vrije tijd gewoon mogen "zijn")
- Werk vanuit normale ontwikkelingstaken om succeservaringen op te doen en verbinding te maken met de jongere

- Breng expertise in in regulier vrijetijdsaanbod (jeugdbeweging en dergelijke) – ondersteuning inzake omgang gedragsmoeilijke jongeren/specifieke situatie en omgekeerd: expertise vanuit bv. agressiebeheersing sport meenemen naar jeugdhulp

5. Plaats van 10- tot 14-jarigen in de samenleving (begeleider: Chris Smolders, afdeling Gemeenschapsinstellingen JWZ)

Aan deze tafel bogen we ons over de vraag hoe het komt het dat deze leeftijdscategorie een onderbelichte groep lijkt te zijn - zowel in beleid, hulpverlening als wetenschappelijk onderzoek? Waar kan op ingezet worden opdat er in de samenleving meer aandacht voor deze groep zou kunnen zijn? Ook en zeker bij gezinnen/jongeren in kwetsbare situaties – hoe kunnen we inspelen op cumulatieve risicofactoren en gezinnen ondersteunen?

Aanbevelingen:

De volgende thema's werden aangeraakt:

- Er is nood aan vorming/sensibilisatie rond normale ontwikkeling (gezinnen én professionelen) in functie van minder problematiseren (via rolmodellen, BVs, ..)
- Er is nood aan het gestructureerd rust creëren. Chill-momenten inbouwen – mogelijkheid tot zich vervelen en gestructureerd nietsdoen
- Zeker wat betreft smartphonegebruik als ouders en professionelen het goede voorbeeld geven (bv. begeleiders in een leefgroep). Belang ook van mediawijsheid.
- Belang om te weten wat de 10-14-jarigen zelf willen en denken: inspraak op beleid moet hoger

6. "Het gewone in het ongewone" (begeleider: Annelien Coppieters)

Aan deze tafel gingen we in op het belang van "gewone" ontwikkelingstrajecten. Hoe kan dat "gewone" gerealiseerd worden in "ongewone" situaties en contexten en dit uitgaande van Anneliens bekroonde bachelorproef "Jouw voorziening. Een t(e)huis?" Het proefproject "Back to basics" wordt eveneens gesitueerd en we willen uitwisselen wat dit zou kunnen betekenen voor de jeugdhulp aan 10- tot 14-jarigen vanuit het oogpunt van de kinderen en jongeren.

Aanbevelingen:

- Er is nood aan soepelheid
 - o bepaalde communicatiekanalen. Bv. toestemming vragen aan de jeugdrechter.
 - o Ook zijn er teveel regeltjes – de regels zouden in vraag moeten kunnen gesteld worden
- Middelen voor kleinere leefgroepen en personeel (vraag van jongeren en hulpverleners) – zo ook meer tijd voor individuele benadering van de jongere

- Meer middelen voor de vrije tijd van jongere
- Meer gezond verstand, minder regeltjes – vertrouwen in wat hulpverleners doen – hulpverleners mogen creatief zijn.
Misschien zijn we iets teveel doorgeschoten in het “professionele”. Ook gewone dingen doen is belangrijk en niet alles moet afhangen van doelstellingen. Het is kunstmatig om steeds enkel/vooral bezig te zijn met doelstellingen en de begeleiders zijn daardoor veel bezig met administratie – logboek invullen
- Alertheid voor thuisgevoel van jongeren/context en belang van inspraak! Maw meer dagelijks leven op maat van elke individuele jongere. Ook belang van accommodatie maar ook vrienden kunnen uitnodigen in de voorziening
- Goede praktijken moeten meer in de kijker geplaatst worden. Zo ook de sector positief in beeld laten komen.

7. Residentieel verblijf bij 10- tot 14-jarigen (begeleider: Pol Schoupe, Ruyskensveld)

Er is een spanning tussen nood aan individualisering in het kader van ontwikkelingstrajecten versus groepsgerichte ondersteuning/verblijf. Dit stelt nieuwe uitdagingen op het vlak van leefgroepsgrootte, infrastructuur, omgaan met regels, Dit om te komen tot meer differentiatie, meer individuele en meer flexibele aanpak op maat.

Aan deze tafel bekeken we deze thematiek vanuit het oogpunt voorzieningen en begeleiders. Hoe kan verblijf anno 2019 bijdragen aan het ondersteunen van positieve ontwikkelingstrajecten?

Er is een spanning tussen de nood aan meer individualisering in het kader van ontwikkelingstrajecten versus groepsgerichte ondersteuning/verblijf. Dit stelt nieuwe uitdagingen op vlak van leefgroepsgrootte, infrastructuur, omgaan met regels, Dit om te komen tot meer differentiatie, meer individuele en meer flexibele aanpak op maat

Aanbevelingen:

Vertrekkend vanuit de nood aan meer individualisatie:

- Voorzieningen moeten zelf verantwoordelijkheid kunnen opnemen voor
 - o Infrastructuur
 - o Ondersteunende zorg en vrijetijdsbesteding
 - o Doordenken op inzet van personeel
 - o Kleine groepen
 - o Continuïteit van opvoeders (personeelszorg!)
- Samen kan je meer dan alleen – verbinding maken
 - o Vrije tijd
 - o Projecten/dagbesteding
 - o School
 - o Federaal (GGZ)

Daarom

- Meer personeelsmiddelen nodig
- Ondersteunende middelen nodig bv. financiering/module voor ondersteunende werking op deze thema's en samenwerking met anderen
- Zorg voor personeel – knelpuntberoep: personeelszorg, coaching en ondersteuning

En moet er tevens gewerkt worden aan het imago van de sector.

8. Hulpverleningsorganisatie bij 10- tot 14-jarigen anno 2019 (begeleider: Inge Glazemakers, Universiteit Antwerpen)

Aan deze tafel vertrokken we vanuit het belang van intersectoraal en interdisciplinair werken ter ondersteuning van positieve ontwikkelingstrajecten voor 10- tot 14-jarigen in kwetsbare situaties. En wat betekent dit voor de individuele hulpverlener? Welke competenties zijn nodig om met deze leeftijdsgroep aan de slag te gaan? Hoe kunnen we over sectoren en disciplines heen naar een gezamenlijke zorglogica evolueren? Er wordt vertrokken vanuit het project "Samenwerking UKJA en Van Celst"

Korte inleiding Samenwerking Ukja en Van Celst

(onderzoek te vinden op www.uantwerpen.be/capri)

<https://sociaal.net/verhaal/begeleiding-van-adolescente-meisjes-met-gedragsproblemen/>

Voor wie: jonge adolescente meisjes, gedragsproblematiek omwille van/binnen een moeilijke context, psychiatrische problemen (suïcidegedachten, automutilatie,..), vaak al op jonge leeftijd in de jeugdhulp, veel variatie, tot 10-tal plaatsen (voor de leeftijd van 14 jaar), vaak ook contactverbod met één van de naaste familieleden, contextueel dus heel moeilijk

Waar kunnen zij terecht:

Kinderpsychiatrie: kan veilige omgeving bieden, maar biedt weinig perspectief op langere termijn
Jeugdzorg: langere termijn, meer mogelijkheden naar ondersteuning op diverse domeinen, maar ervaren wel moeilijkheden in het omgaan met zware psychiatrische problematiek
Daarom: keuze tot samenwerken

Traject / samenwerking: meisjes worden opgenomen in jeugdhulp, maar van bij begin is de kinderpsychiater betrokken (aanwezig bij de aanmelding) (blijft vrije keuze van de meisjes om dit traject aan te gaan). Daardoor op niveau van hulpverleners wel veel uitwisseling tussen beide.

- vorming m.b.t. omgaan met suïcide, automutilatie, medicatie... voor de jeugdhulp
- en omgekeerd: veel geleerd vanuit jeugdzorg: in KP veel binnen beveiligde context en weinig verbinding met vrije tijd en context

Continue uitwisseling tussen beide, om beter te kunnen aansluiten op noden van meisjes.

Aanbevelingen:

- Verbinding tussen organisaties (drempelverlagend voor jongeren en hulpverleners): belang van de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het traject
- Versterken van personeel m.b.t. psychiatrische problematiek (vorming, uitwisseling tussen praktijkwerkers, samenwerking met psychiatrische diensten) : traject, continuïteit,...
Idem voor andere expertise: vaph, jeugdhulp...
- Mogelijkheden tot wisselleren: elkaars werking leren kennen, maar ook elkaars beperkingen zien – samen doen en samen leren

- Casusbespreking over sectoren heen: brengt ook een stap verder
- Nood aan meer time-out mogelijkheden
- Registratie verminderen en administratieve drempels opheffen

9. Innovatie en innovatieve methodieken (Begeleider: Olivier Collins, UGent)

In het rapport "Geblokkeerde ontwikkelingstrajecten" wordt de kaart van evidenced-based werken getrokken. Een aantal evidence-based methodieken hebben hier en daar reeds ingang gevonden en lijken (ook internationaal) veelbelovend. Aan deze tafel hebben we het gehad over welke de good practices zijn? Hoe kunnen we op evidentie gebaseerde innovatieve methodieken meer aansluiting doen vinden in het werkveld? En hoe kan het werkveld de ontwikkeling van en onderzoek naar evidence-based methodieken inspireren?

Aanbevelingen:

- Er zijn in het werkveld een aantal relevante methodieken aanwezig.
Het werken met dergelijke op evidentie gebaseerde methodieken/programma's vraagt heel wat investering van organisaties (middelen, geld)
Training van personeelsleden en aanwezigheid van randvoorwaarden zijn noodzakelijk
- Voor een kwalitatieve ondersteuning van deze doelgroep zijn niet alleen innovatieve methodieken noodzakelijk maar vooral een gedegen basishouding/attitudes bij de medewerkers.
 - o Niet alles ophangen aan 1 kapstop of alle heil verwachten van 1 methodiek
 - o Belang van samen dingen doen met kinderen/jongeren/gezinnen in plaats van praten (ervaringsgerichte activiteiten) – niet alles moet intentioneel zijn
 - o Belang van huiselijkheid, kleinschaligheid,
- Praktijkonderzoek
Onderzoeksprojecten die daadwerkelijk veranderingen genereren zijn noodzakelijk.
(Is alles wel wetenschappelijk te onderzoeken?) – idee van Academische Werkplaatsen